

CRIMINAL PROCEDURE AND CRIMINALISTICS

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-33>

SEARCH IN CRIMINAL PROCEEDINGS: CHALLENGES OF WARTIME

ОБШУК У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ

Garasymiv O. I.

*Candidate of Legal Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Criminal Procedure and Forensics
Lviv State University of Internal Affairs
Lviv, Ukraine*

Гарасимів О. І.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального
процесу та криміналістики
Львівський державний університет
внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Ryashko O. V.

*Candidate of Legal Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Criminal Procedure and Forensics
Lviv State University of Internal Affairs
Lviv, Ukraine*

Ряшко О. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального
процесу та криміналістики
Львівський державний університет
внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Не можна не погодитися із думкою, що однією з найскладніших у сенсі дотримання процесуального порядку, серед слідчих (розшукових) дій, є саме процедура проведення обшуку, яка наділена пізнавальною функцією та належить до основних засобів збирання та перевірки доказової інформації у кримінальному провадженні. Що там і казати, але як би ретельно не відбувалася підготовка злочинця до вчинення злочину, яких би дій він не намагався здійснити для приховування слідів, все ж таки, у переважній більшості випадків, він не в змозі передбачити та знищити все, що може свідчити проти нього доказом, саме тому ретельно підготовлений, добре продуманий та спланований обшук дає в розпорядження слідчого ті докази, які

допомагають викриттю злочинця та встановленню обставин, що мають значення для кримінального провадження. Тому у процесі розкриття і розслідування кримінальних проваджень виникає необхідність у проведенні такої слідчої (розшукової) дії, як обшук, що має яскраво виражений примусовий характер щодо осіб, стосовно яких він здійснюється [1, с. 295].

Абсолютно слушною є думка, що невиправдане затягування проведення обшуку в часі є небезпечним та марним із точки зору можливості втрати криміналістичної значущої інформації, адже в особи з'являється реальний час та можливості знищити або приховати носії слідів злочину. Для недопущення та попередження знищення доказової інформації також не слід зволікати і безпосередньо перед проникненням в приміщення, що обшукується [2, с. 196].

Зупинимося на положенні, що на сьогоднішній день кримінальним процесуальним законодавством передбачено можливість проведення обшуку без участі понятих (лише у випадку існування потенційної небезпеки для їх життя чи здоров'я). Вказане є абсолютно протилежним до загального правила – присутність не менше двох осіб. При цьому, з метою запобігання зловживання процесуальними правами та обов'язками уповноваженими особами, а також порушення законних інтересів підозрюваного, хід та результати таких дій обов'язково підлягають фіксуванню за допомогою технічних засобів. До того ж, важливим є те, що такий відеозапис повинен бути безперервним та відтворювати усі етапи вилучення знайдених речей/ майна, що містить або може містити інформацію, яка має значення для кримінального провадження [3, с. 579].

В умовах воєнного стану виняток із загального права обумовлюється двома підставами: – об'єктивна неможливість залучення понятих, тобто відсутність поза волею особи, яка проводить відповідну слідчу (розшукову) дію, внаслідок певних обставин можливості залучити зазначених учасників кримінального провадження; – потенційна небезпека для життя чи здоров'я понятих, яка пов'язана із обстановкою та обставинами за яких проводиться відповідна процесуальна дія. Слідчий, прокурор, який проводить відповідну слідчу (розшукову) дію в умовах воєнного стану, повинні оцінити наявність зазначених підстав та прийняти рішення щодо залучення/ незалучення понятих. У першу чергу, потрібно враховувати фактор реальної або потенційної небезпеки та фактор швидкої змінюваності обстановки, що вказує на невідкладність проведення таких дій з метою збереження доказової інформації [4, с. 14].

Цілком зрозуміло, що обшук пов'язаний із вторгненням у сферу особистих інтересів та життя громадян, свідками його проведення можуть стати члени сім'ї підозрюваного, які не мають жодного відношення до кримінального правопорушення, а особливо, коли мова йде про дітей, тому при призначенні обшуку від слідчого вимагається максимальний такт, обачність та далекоглядність, дотримання балансу між суворим дотриманням закону та повагою честі та гідності, враховуючи делікатність ситуації. Саме тому, законність обшуку виражається насамперед у законності винесеної постанови про її провадження. Проведення обшуку має бути безпечним для життя та здоров'я його учасників [5, с. 286].

Частина 1 статті 106 КПК України чітко визначає, що протокол під час досудового розслідування складається слідчим або прокурором, які проводять відповідну процесуальну дію, під час її проведення або безпосередньо після її закінчення. Відповідно до цього положення протокол обшуку також повинен складатися під час проведення обшуку або безпосередньо після його закінчення. Однак, у п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України зазначається, що в разі відсутності можливості складання процесуальних документів про хід і результати проведення слідчих (розшукових) дій фіксація таких процесуальних дій здійснюється доступними технічними засобами з подальшим складанням відповідного протоколу не пізніше сімдесяти двох годин з моменту їх завершення. Таким чином, особливістю проведення обшуку в умовах воєнного стану є те, що процесуальне оформлення вказаної слідчої (розшукової) дії за певних умов допускається не під час її проведення чи одразу по її завершенні, а протягом сімдесяти двох годин з моменту її закінчення.

Зміни, викликані повномасштабним вторгненням, не могли не відбитися на самому ході та реалізації стадії досудового розслідування. Яскравим підтвердженням тому є проведення обшуку, зрозуміло, що повноваження сторони обвинувачення значно розширилися у можливостях проводити обшук цілодобово, без понятих, на підставі ухвали керівника відповідного органу прокуратури та зі складанням протоколу в межах сімдесяти двох годин з моменту завершення такої слідчої (розшукової) дії. У світлі вищенаведеного особливу увагу викликає проблема щодо обмеження прав і свобод осіб під час проведення обшуку, адже не дивлячись на війну, забезпечення прав і свобод людини залишається найголовнішим принципом правової держави.

Література:

1. Солдатенко О. Проблемні питання та перспективи вдосконалення правового регулювання процедури проведення обшуку як слідчої (розшукової) дії. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 294–302.
2. Грига М. А. Деякі процесуальні та тактичні недоліки під час організації проведення обшуку. *Порівняльно-аналітичне право*. № 2. 2020. С. 195–197.
3. Кухарчук А. В., Ткаченко О. Р., Лейба О. А. Особливості проведення обшуку в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 578–570.
4. Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Видання 4. Електронне видання. Дніпро – Львів – Одеса – Харків, 2022. Станом на 30.12.2022. 82 с. URL: <https://cutt.ly/D5EnJ6a>
5. Павлова Н. В. Важливість дотримання прав і свобод особи під час проведення обшуку. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 1. С. 285–291.